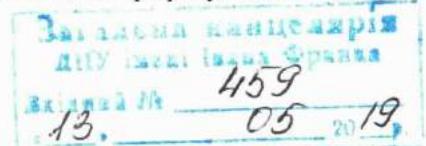

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Раделицького Юрія Орестовича
«Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

1. Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами досліджень. Події останніх років характеризувалися суттєвими трансформаційними змінами в економіці держави, спрямованими на подолання фінансово-економічної нестабільності та забезпечення децентралізації управлінських і фінансових ресурсів, а також зміну територіальної організації влади. У зазначеному контексті посилюється увага до питання зміни ролі місцевих бюджетів як вагомої детермінанти розвитку державних фінансів та фінансової основи забезпечення соціально-економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць базового рівня й утвердження місцевого самоврядування. Особливої актуальності в сучасних умовах набувають питання ефективного розподілу наявних фінансових ресурсів, що спрямовуються на розвиток окремих територій. Означені процеси є надзвичайно динамічними, складними і характеризуються низкою проблем, які потребують негайного вирішення. Нині соціально-економічний розвиток територіальних громад потребує формування ефективної політики місцевого самоврядування щодо розвитку місцевих бюджетів, сформованої на основі розкриття та використання фінансово-економічного потенціалу території, підвищення бюджетної незалежності і рівня фінансової автономії місцевих бюджетів, нарощення їх доходної бази, децентралізації видаткових повноважень органів місцевої влади та чіткому розподілі компетенцій за принципом субсидіарності.

Процес фінансової децентралізації має ґрунтуватися на основі чітко визначених принципів бюджетної політики, якісного нормативного та ресурсного забезпечення і формування умов заохочення місцевих громад до активного процесу саморозвитку. У цьому контексті дослідження розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації same з цих позицій при написанні дисертаційної роботи Раделицького Ю. О. робить її актуальну та своєчасною, такою, що має вагоме теоретичне та практичне значення, оскільки спрямована на розроблення теоретико-методологічних зasad, пошук науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розвитку місцевих бюджетів в контексті фінансової децентралізації в Україні.

Підтвердженням актуальності обраної теми дисертаційної роботи є її зв'язок із тематикою науково-дослідних робіт кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту та кафедри обліку і аудиту економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка: «Фінансові стратегії розвитку економіки України» (регистраційний номер 0112U004029), у межах якої автором досліджено інституційно-правові основи формування та

виконання місцевих бюджетів в контексті фінансової децентралізації, обґрунтувано стратегічні пріоритети розвитку місцевих бюджетів як основи фінансового забезпечення місцевого самоврядування; «Проблеми теорії та практики обліково-аналітичних наук в умовах гармонізації до стандартів ЄС» (реєстраційний номер 0118U000599), в якій автор дослідив концептуальні засади розвитку місцевих бюджетів розвинених країн в умовах зміни територіальної організації влади та вказав на шляхи імплементації досвіду ефективного адміністрування майнових податків країн ЄС у вітчизняну практику.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, відповідають сформульованій меті, добре узгоджуються із об'єктом та предметом дослідження. Комплекс завдань, які поставлені та вирішені в роботі, дали змогу автору логічно структурувати роботу та розкрити її зміст. Розробки автора базуються на фундаментальних положеннях теорії державних і місцевих фінансів, державного регулювання, фінансової децентралізації; широкому застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання; великих обсягах статистичної інформації, що забезпечило можливість реалізувати єдність наукового дослідження.

Достовірність отриманих результатів та їх повнота підтверджується опрацюванням значної кількості використаних джерел, що своєю чергою дало змогу здобувачу визначити дискусійні та недостатньо досліджені аспекти обраної теми і окреслити новий напрям власного дослідження. Висновки за розділами та до роботи ґрунтуються на власних здобутках дисертанта, є логічним підсумком і відображають основні положення виконаного дослідження.

Інформаційною базою дослідження слугували: законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; матеріали й статистичні дані Міністерства фінансів України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, департаментів фінансів обласних державних адміністрацій; аналітичні розрахунки автора.

Аналіз змісту опонованої дисертаційної роботи, опублікованих праць та автореферату дає підстави стверджувати про достатній рівень обґрунтованості наукових положень та розробок, що виносяться здобувачем на захист.

Дисертаційна робота має класичну структуру і складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У першому розділі роботи «Теоретико-організаційні засади розвитку місцевих бюджетів» запропоновано періодизацію розвитку місцевого самоврядування та місцевих бюджетів в Україні відповідно до умов історичного розвитку, тенденцій

фінансового забезпечення та системи управління на локальному рівні (с. 39-50), систематизовано й узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності місцевих бюджетів як складової місцевих фінансів, в якій знаходять своє відображення організаційні, економіко-соціальні та політичні рішення органів місцевого самоврядування в умовах вирішення локальних питань (с. 56-63). Зокрема, дисертантом запропоновано комплексний підхід визначення поняття «місцевий бюджет», який передбачає дослідження категорії з позиції її розгляду як: чинника соціально-економічного розвитку та фінансової стабільності; інструмента фінансового вирівнювання й макроекономічного регулювання; важеля перерозподілу суспільного продукту; фінансової бази реалізації функцій органів місцевого самоврядування; плану формування і використання фінансових ресурсів території; джерела одержання фінансового ресурсу для забезпечення розвитку адміністративно-територіального утворення; інструменту реалізації загальнонаціональних стратегій, державних та регіональних програм розвитку (с. 58-59). Автором доведено, що наявний теоретичний доробок з досліджуваної проблематики не повною мірою розкриває особливості впливу місцевих бюджетів на забезпечення соціально-економічного розвитку територіальної громади, особливо в умовах фінансової децентралізації, а отже потребує вироблення нових, науково обґрунтованих результатів.

У другому розділі дисертації «Методологія дослідження місцевих бюджетів в умовах адміністративно-фінансової децентралізації» вагомим доробком автора є розроблені методологічні засади дослідження рівня бюджетної децентралізації регіонів, які передбачають формулювання гіпотези дослідження, застосування принципів, методів та методологічних підходів на кожному із п'яти послідовних етапів (с.137 -150, рис.2.9). Поділяємо думку дисертанта, що застосування в науковому пошуку запропонованої методології дослідження дасть змогу визначити рівень бюджетної децентралізації регіону, виявити сильні та слабкі сторони бюджетного забезпечення регіону, ризиків й резервів нарощення бюджетної спроможності для подолання проблем неспроможності органів місцевого самоврядування до ефективного виконання покладених функцій та покращення регіональної економічної ситуації. Практичний інтерес становлять результати оцінювання рівня бюджетної децентралізації регіонів України, проведеного із застосуванням методики побудови інтегральних показників (с. 250-283).

У третьому розділі «Управління формуванням доходів бюджетів в умовах реформування місцевого самоврядування в Україні» та четвертому «Роль фінансової децентралізації у формуванні бюджетної політики та соціально-економічного розвитку регіонів» автором проведено аналіз результативності формування доходів та здійснення видатків місцевих бюджетів в умовах бюджетно-податкових змін, що дозволило визначити тенденції розвитку територіальних громад до та в умовах реформи місцевого самоврядування.

Важливим з практичної точки зору є осмислення особливостей прояву фінансової децентралізації в Україні, які полягають у суперечностях між задекларованими пріоритетами фінансової децентралізації в Україні та реальною практикою реалізації (передача на місця ресурсів супроводжується залишенням державою і надалі права формувати податкові ставки та базу оподаткування, що не відповідає європейським традиціям реалізації фінансової децентралізації й зумовила посилення диспропорції територій за рівнем фінансової спроможності; надмірна передача на місцевий рівень додаткових повноважень та невластивих органам місцевого самоврядування функцій, що суттєво обмежує місцеві бюджети додатковими витратами). У цьому контексті автором визначено напрями нарощення дохідної бази місцевих бюджетів в рамках дотримання децентралізаційних засад (с. 191-207) та запропоновано концептуальну модель використання фінансово-економічного потенціалу в процесі розвитку територіальної громади (с. 287).

У п'ятому розділі «Стратегічні пріоритети та напрями розвитку вітчизняної системи місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації» здійснено обґрунтування напрямів розвитку місцевих бюджетів як основи фінансового забезпечення місцевого самоврядування, акцентовано на перспективах втілення співробітництва територіальних громад як інструмента зміцнення їх фінансової спроможності (с. 323-340), запропоновані шляхи імплементації окремих практик адміністрування майнових податків розвинених країн у вітчизняну практику оподаткування (с. 340-359).

3. Основні наукові результати дисертаций, отримані особисто здобувачем. До найбільш вагомих результатів, що розкривають особистий внесок автора в розробку досліджуваної проблеми та характеризують наукову новизну дослідження, важливо віднести такі:

- розробка концептуальної моделі використання фінансово-економічного потенціалу в процесі розвитку територіальної громади в умовах адміністративно-фінансової децентралізації (с. 295-297), яка передбачає ефективне використання ендогенного потенціалу громади та сформована на основі взаємодії та нарощення бюджетного потенціалу, потенціалу суб’єктів господарювання, домашніх господарств та фінансово-кредитних установ, тобто основних суб’єктів економіки громади;
- обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової спроможності територіальних громад, які полягають у системному підході до розвитку співробітництва між такими громадами. Здобувач уперше акцентує на можливості використання механізму співробітництва як інструмента забезпечення стратегічного розвитку території співробітництва як единого простору (с. 342-348);
- запропоновані орієнтири проведення оцінки бази оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки; їх сутність полягає у спрямуванні на поєднання централізованої контрольної практики та

автономного встановлення ставок податку на нерухомість на рівні органів місцевого самоврядування (с. 364-365);

- систематизація чинників впливу на зміну рівня підприємницької активності в територіальній громаді шляхом їх поділу на економічні, політичні та соціокультурні групи, що здійснено з метою досягнення ідентифікації специфічних особливостей громади і її території при формуванні та використанні фінансово-економічного потенціалу та забезпечить повне врахування різних факторів на розвиток громади (с. 320-325);

- пропозиції щодо ефективного розподілу субвенції на соціально-економічний розвиток, які ґрунтуються на визначені напрямів розподілу коштів субвенції на основі стратегічних планів розвитку адміністративно-територіальних одиниць (с. 249-251);

- обґрунтування методики проведення моніторингу та оцінки результативності адміністративно-фінансової децентралізації в частині визначення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад через здійснення групування таких громад за чисельністю жителів; дана методика дозволяє виявити ризики формування і розвитку об'єднаних громад, а також рівень залежності розвитку громади від її розмірів (с. 150-160);

- концептуалізація теоретичних зasad визначення фінансової децентралізації як основи управління системою місцевих бюджетів, що передбачає виділення концептуальних складових децентралізації та акцентує увагу на її здатності забезпечити горизонтальну й вертикальну бюджетну конкуренцію, яка сприятиме економічному розвитку територій регіонів і покращенню якості надання суспільних послуг, а також можливість збільшення аллокативної ефективності від надання таких послуг. На відміну від існуючих підходів запропонований базується на характеристиці поняття з позиції основи управління системою місцевих бюджетів(с. 129-130);

- запропонований підхід до формування і просування бюджетної політики розвитку регіону, який полягає у затвердженні на регіональному рівні програми сприяння співробітництву територіальних громад (с. 335-338); в контексті зазначеного акцентовано увагу на співробітництві з позиції визначення його як інструмента оптимізації та раціоналізації формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження регіональних й місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин;

- обґрунтування дуальності визначення та розгляду співробітництва територіальних громад, яка полягає у визначенні співробітництва, по-перше, як інструмента реалізації завдань, важливих для громад, по-друге, як засобу втілення проектів регіону (с. 346-347);

- запропонована система важелів підвищення ефективності розвитку місцевих бюджетів в умовах зміни територіальної організації влади в Україні та фінансової децентралізації на основі узагальнення й систематизації зарубіжного

досвіду та обґрунтування пропозицій щодо використання фінансових інструментів стимулювання територіального розвитку і підвищення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування.

Відзначені вище та низка інших наукових здобутків дисертанта мають теоретичне і практичне значення та можуть слугувати науково-методологічною базою для розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації в Україні.

4. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Теоретичне значення отриманих Раделицьким Ю.О. результатів визначається обґрунтуванням теоретико-методологічних зasad розвитку місцевих бюджетів в контексті фінансової децентралізації, зокрема у розробці концептуальної моделі використання фінансово-економічного потенціалу в процесі розвитку територіальної громади в умовах адміністративно-фінансової децентралізації, визначені співробітництва територіальних громад з позиції дуальності самої сутності поняття.

Практична значущість результатів дисертації полягає у тому, що висновки і рекомендації автора можуть бути використані органами державної влади і управління різних рівнів при модернізації бюджетної політики в контексті фінансової децентралізації та реформи місцевого самоврядування в Україні.

Підтвердженням практичної значимості одержаних результатів дослідження є використання пропозицій здобувача центральними органами виконавчої влади, органами влади на регіональному та місцевому рівнях, а саме: Міністерства регіонального розвитку, житлово-комунального господарства та будівництва (довідка №322 від 17.01.2019 р.); Львівської обласної ради (довідка №1276 від 23.11.2018 р.); Львівської обласної державної адміністрації (довідка №1-51-2009 від 19.11.2018 р.); Львівської міської ради (довідка № 2701 – вих-5 від 07.02.2019 р.); Городоцької районної державної адміністрації (довідка №02-19/3138 від 26.12.2018 р.); Підберізцівської об'єднаної територіальної громади (довідка №245-18 від 26.10.2018 р.); Великолюбінської об'єднаної територіальної громади (довідка №27 від 16.11.2019 р.); Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у місті Львові (довідка №1/52 від 06.11.2018 р.); Львівському національному університеті імені Івана Франка (довідка №5351-Н від 27.12.2018 р.).

5. Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях та в авторефераті. Основні положення та пропозиції дисертаційної роботи знайшли достатнє висвітлення у 48 наукових працях загальним обсягом 84,9 ум. друк. арк., з яких особисто здобувачу належить 34,19 ум. друк. арк. Серед них: 1 одноосібна монографія та 2 монографії у співавторстві; 32 статті у наукових періодичних виданнях, у тому числі: 26 - у наукових фахових виданнях України (з них 11 - включених до міжнародних

наукометричних баз), 6 – у виданнях інших держав; 12 - у працях аprobacійного характеру;

Основні методологічні положення, наукові розробки і результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на 12 науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

6. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам.

Дисертаційна робота містить усі необхідні структурні елементи та включає анотацію, вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота написана українською мовою, з дотриманням наукового стилю викладання матеріалу. За змістом, структурою та оформленням робота відповідає вимогам МОН України до докторських дисертацій.

Мета, об'єкт, предмет дослідження сформульовані коректно. Відповідно до поставленої мети виконано всі поставлені автором завдання.

Зміст автoreферату та викладені в ньому основні положення є ідентичними тим, які наведені у дисертації. Зміст та структура автoreферату відповідає встановленим вимогам.

7. Ідентичність змісту автoreферату і основних положень дисертації.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, знайшли повне відображення в автoreфераті. Зміст автoreферату ідентичний основним положенням дисертації. Наукова новизна, внесена на захист, достатньо повно і аргументовано представлена в авtoreфераті.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Високо оцінюючи змістовність та значимість для науки і практики поданої до захисту дисертаційної роботи, необхідно зупинитись на окремих недоліках і дискусійних положеннях, які, на мій погляд, потребують додаткового уточнення й аргументації.

1. Розглядаючи фінансову децентралізацію як основу управління системою місцевих бюджетів, що передбачає виділення концептуальних складових децентралізації та акцентує увагу на її здатності забезпечити горизонтальну та вертикальну бюджетну конкуренцію (п. 2.1), здобувач цілком фахово досліджує її природу, переваги перед централізацією та недоліки у порівнянні з нею, систематизує ризики й обґруntовує характер її впливу на процеси розвитку територій. Проте, поза увагою залишились причини її виникнення та інституціональні особливості діяльності публічних органів влади в бюджетній сфері, які надзвичайно важливі для забезпечення розвитку місцевих бюджетів та ефективного функціонування органів місцевого самоврядування в процесі розвитку території в умовах посилення фінансової децентралізації.

2. У дисертації автору, поряд з обґруntуванням взаємозв'язку і взаємовпливу бюджетної та податкової політики, доцільно було б приділити

увагу такому аспекту, як взаємозв'язок бюджетної політики на місцевому рівні та регіональної бюджетної політики. В цьому напрямі здобувачем запропоновано використання співробітництва як інструмента забезпечення таких зв'язків, проте це лише фрагментарний акцент. На наш погляд, ефективний розвиток місцевих бюджетів адміністративно-територіальних одиниць базового рівня неможливий без системної взаємодії органів регіональної влади та місцевого самоврядування, зокрема в умовах децентралізації.

3. У п'ятому розділі «Стратегічні пріоритети та напрями розвитку вітчизняної системи місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації» автором запропоноване удосконалення адміністрування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. У цьому контексті здобувач посилається на практики таких країн, як Болгарія та Румунія. Але проблема полягає в тому, що в цих країнах чинники та коефіцієнти впливу на визначення бази оподаткування передбачені для врахування на загальнодержавному рівні. Проте, в Україні ставки податку в рамках законодавчого визначення встановлюються на рівні громад, тому доцільно було б конкретизувати, яким чином реалізувати таку пропозицію та на якому рівні має бути визначене встановлення коефіцієнтів.

4. У п. 5.2 дисертантом обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо забезпечення фінансової спроможності територіальних громад, які полягають у системному підході до розвитку співробітництва між такими громадами. На думку автора, застосування цього підходу дає змогу розглядати співробітництво з позиції стратегічного розвитку «зони співробітництва» як єдиного економічного простору для розвитку та укріplення взаємозв'язків між громадами-учасниками договору та в якості інструмента оптимізації видаткової політики органів місцевого самоврядування. Це дуже доречна пропозиція, яка дозволить забезпечити використання даного інструменту. Проте, в контексті даної пропозиції доцільно було б дослідити причини «фрагментарності» реалізації проектів співробітництва територіальних громад в Україні та визначити напрями усунення ймовірних перешкод реалізації запропонованих рекомендацій.

5. Глибшої аргументації потребує пункт наукової новизни щодо поглиблення теоретико-емпіричних зasad визначення фінансової децентралізації, оскільки зі змісту п. 2.2 не зовсім зрозуміло, чим запропонований підхід відрізняється від загальноприйнятих у сучасній фінансовій теорії.

6. Представлена в дисертації концептуальна модель використання фінансово-економічного потенціалу в процесі розвитку територіальної громади характеризується визначенням конкретних етапів (п. 4.4). Однак, здобувач зосереджує увагу на питанні формування стратегії розвитку територіальної

громади, не акцентуючи на тому, яким чином забезпечити її ефективне втілення в життя.

Утім, висловлені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи та можуть слугувати основою для наукової дискусії й продовження автором наукових досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок. Наведене вище дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Раделицького Ю. О. «Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації в Україні» є завершеним, самостійним, актуальним науковим дослідженням, результати якого мають обґрунтовану наукову новизну, важливе практичне та теоретичне значення. Винесені на захист наукові положення, висновки та рекомендації в сукупності вирішують важливу науково-прикладну проблему – розроблення теоретико-методологічних зasad, розвиток науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування та виконання місцевих бюджетів у контексті фінансової децентралізації в Україні. Зміст автореферату відповідає основним положенням проведеного дослідження. Одержані наукові результати достатньо повною мірою відображені у публікаціях автора. Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. За оформленням, обсягом, науковою новизною отриманих результатів та їх достовірністю дисертаційна робота «Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації в Україні» відповідає вимогам МОН України, що викладені у п. 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор, Раделицький Юрій Орестович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

В.Б. Тропіна
В.Б. Тропіна
засвідчує:
Нач. ВК *Роб. до. Пасудчен*